

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

راهنمای معلمان و مربیان در

قصه نویسی

ویژه دانش آموزان پایه دوم

سازمان مدارس راه ایمان

تابستان ۱۴۰۴

سخنی با معلمان

قصه‌گویی و داستان‌نویسی راه موثری برای ارتباط بین افراد است. ما به قدرت داستان‌نویسی، برای توانمندسازی کودکان اعتقاد داریم و از طریق کلاس‌های داستان‌نویسی در مقاطع مختلف می‌خواهیم کودکان و نوجوانان را تشویق به نوشتن کنیم. از این طریق حس ارزشمندی و به طبع آن خودباوری در آنها تقویت می‌شود و کودکان می‌توانند آن‌گونه که می‌خواهند خود را ابراز کنند.

هدف ما از داستان‌نویسی، ترویج تفکر نقادانه و افزایش عزت نفس و اعتماد به نفس در بین کودکان است. این کلاس محیط امنی را برای دانش‌آموزان فراهم می‌کند تا بتوانند خود را بیان کنند و راه‌های درست فکر کردن و درست تصمیم گرفتن را بیاموزند، به سادگی هر امری را باور نکنند و روش‌های مناسبی برای حل مشکلاتشان بیابند. شرایط امروزی زندگی ما به گونه‌ای است که می‌توان گفت تفکر نقادانه از پیش‌نیازهای رشد، موفقیت، رقابت و بقا محسوب می‌شود. برخی از کاربردهای تفکر نقادانه که در فرایند نوشتن نیز سودمند و موثر است، عبارتند از:

- چگونه سوالات بهتری بپرسیم و پاسخ‌های بهتری مطرح کنیم؟
- چگونه مستدل‌تر و عمیق‌تر فکر کنیم، حرف بزنیم و بنویسیم؟
- چگونه شباهت و تفاوت بین ایده‌ها و حرف‌ها و تحلیل‌های مختلف را ببینیم و ارزیابی کنیم؟
- چگونه مسائل و مشکلات را تعریف و تحلیل کنیم؟ (نوشتن می‌تواند راه خوبی باشد)
- در میان انبوه رسانه‌هایی که امروزه - تقریباً بدون استثناء - منافع و بقای خود را در اولویت قرار می‌دهند، چگونه می‌توانیم اطلاعاتی مفید و ارزشمند به دست بیاوریم؟
- چگونه دانسته‌ها و باورها و شناخت‌مان از جهان را پالایش کنیم و از تعصب و تنگ نظری و پیش‌داوری فاصله بگیریم؟
- چگونه شفاف‌تر فکر کنیم و حرف‌ها و نظرها و استدلال‌هایمان را به شیوه‌ای شفاف‌تر و متقاعدکننده‌تر به دیگران منتقل کنیم؟ (نوشتن و خصوصاً قصه‌نویسی می‌تواند راه مناسبی باشد)
- چگونه از نگاه فردی دیگر و با چارچوب نگرشی متفاوت، به مسائل نگاه کنیم تا از این طریق، گفتگو و تعامل ما با دیگران ساده‌تر و سازنده‌تر باشد؟ (نوشتن و خصوصاً قصه‌نویسی می‌تواند راه مناسبی باشد)
- چگونه به دیگران کمک کنیم تا مسائل و مشکلات خود و محیط اطرافشان را بهتر و شفاف‌تر ببینند و درک کنند؟

به این ترتیب می‌توان گفت نوشتن راه خوب و موثری است برای اینکه به بچه‌ها فکر کردن و مهارت حل مسئله را بیاموزیم، توانایی‌هایی که به آموزش آنها در میان درس‌های مدرسه بی‌توجهی شده است.

معلم و والدین عزیز به یاد داشته باشید کودکان می‌توانند آزادانه تخیل و خلاقیت داشته‌باشند، تنها از طریق این دو عنصر است که به کشف خود و دنیای اطراف می‌رسند. یکی از بهترین راه‌های تقویت خلاقیت در کودکان داستان‌نویسی است. این آزادی در تخیل باعث تقویت ارتباط آنان با هم‌نسلان و نسل‌های گذشته می‌شود و به حفظ و گسترش فرهنگ آنها کمک می‌کند.

کلاس‌های ما فقط قصه‌گویی و داستان‌نویسی نیست. ما در این کلاس می‌خواهیم در مورد تقویت تعاملات اجتماعی، مهارت‌های حل مسئله، حفظ فرهنگ ایرانی اسلامی، خودباوری و اعتماد به نفس و ... گفتگو کنیم و آموزش دهیم. کودکان از طریق فعالیت‌های هنری مانند (داستان‌گویی، داستان‌نویسی، نقاشی، نمایش خلاق و ...)، می‌توانند ایده‌ها و پیام‌های پیچیده‌ای را به

اشتراک بگذارند، پیامهایی که بدون این فعالیتها میسر نیست، و البته فراموش نمی کنیم که کلاسهای داستان نویسی برای کودکان و نوجوانان باید سرگرم کننده، جذاب و مفرح باشد.

معلم و والدین عزیز بیایید دست در دست هم دنیای کودکانمان را هر چه زیباتر، رنگارنگتر و غنیتر کنیم و با قدرت داستان نویسی به تقویت خصوصیات مثبت اخلاقی کودکان کمک کنیم، به این امید که آنها در آینده به فردی مفید و موثر در جامعه تبدیل شوند.

شخصیت پردازی ۲

ویژگی‌های ظاهری و اخلاقی از مهم‌ترین جنبه‌های شخصیت پردازی است. این که شخصیت‌ها چه طور لباس می‌پوشند و سر و وضع‌شان چه شکلی است، به سلیقه و نوع نگاه‌شان به دنیا بر می‌گردد. همچنین می‌تواند درباره‌ی توانمندی‌های آن‌ها اطلاعاتی به ما بدهد. ویژگی‌های اخلاقی شخصیت‌ها نیز کنش آن‌ها در مواجهه با اتفاقات و وقایع مختلف را مشخص می‌سازد. در این جلسه روی این دو مساله تمرکز می‌کنیم.

از بچه‌ها بخواهید یک فیل (یا هر حیوان دیگری) نقاشی کنند. بگویید هرطور دوست دارند او را رنگ آمیزی کنند و با سلیقه‌ی خودشان به او لباس بپوشانند. سپس نقاشی‌های بچه‌ها را باهم مقایسه کنید. به کودک توضیح بدهید که یک فیل، از نظر هرکسی به یک شکل و ظاهر طراحی شده است.

در مرحله‌ی بعد به دانش آموز توضیح بدهید که برای فیل‌هایشان اسم انتخاب کنند و چند جمله درمورد او بنویسند. برای این مساله می‌توانید سوال‌های آماده‌ای روی تخته بنویسید تا جملات یک دست شوند.

- این فیل کجا زندگی می‌کند؟ چه غذایی دوست دارد و از چه غذایی خوشش نمی‌آید؟
- با چه کسی بازی می‌کند؟ چه بازی‌هایی دوست دارد؟
- فیل ما از چه چیزهایی بیش از همه می‌ترسد؟ چه کارهایی او را عصبانی می‌کند؟
- فیل ما چه آرزویی دارد؟ بزرگ‌ترین خواسته‌ی او چیست؟
- رابطه‌ی او با بقیه‌ی حیوانات و آدم‌ها چه طور است؟ با آن‌ها خوب است یا ترجیح می‌دهد تنها باشد؟
- بزرگ‌ترین دشمن فیل قصه‌ی ما چیست؟ آیا از او می‌ترسد یا قدرت مقابله با او را دارد؟

می‌توانید سوال‌های دیگری هم طراحی کنید و روی تخته بنویسید. مقایسه‌ی جواب بچه‌ها می‌تواند موقعیت خوبی برای شما فراهم کند تا به آن‌ها توضیح بدهید یک شخصیت واحد (فیل) از نظر نویسندگانه‌ی مختلف می‌تواند ظاهر و یا خصوصیات متفاوتی داشته باشد.

تمرین:

۱/ از بچه‌ها بخواهید یک شخصیت انسانی (کودک یا بزرگسال) انتخاب کنند و مانند فعالیتی که برای فیل انجام دادند، درباره‌ی او توضیحاتی بنویسند.

۲/ حالا برای شخصیتی که طراحی کرده‌اند یک مشکل در نظر بگیرید. مثلاً این کاراکتر عینک مادر بزرگش را می‌شکند و حالا نمی‌داند چه کند، پنهان کند یا به دیگران بگوید.

از بچه‌ها بخواهید با توجه به ویژگی‌های آن شخصیت و مشکلی که شما مطرح کردید، بگویند چه اتفاقاتی برای شخصیت‌شان خواهد افتاد.

بعضی از ایده‌های بچه‌ها را با کمک خودشان به صورت نمایش در کلاس بازی کنید.

شخصیت‌های خیالی

منظور از شخصیت‌های خیالی در این درس، چیزی فراتر از شخصیت‌های خیالی درس‌های پیشین است. در جلسات قبل ما از طریق جان‌بخشی به اشیاء و استفاده از شخصیت‌های حیوانی عملاً وارد دنیای خیال می‌شدیم. اما در این درس می‌خواهیم به شخصیت‌های انتزاعی برسیم. کاراکترهایی که ترکیبی از چند شخصیت واقعی باشند. برای مثال ما در درس‌های قبل به فیل شخصیت انسانی می‌دادیم و او را درگیر قصه می‌کردیم. اما در این درس می‌خواهیم موجودی خلق کنیم که ترکیبی از فیل، زرافه، گاو، کبوتر و تمساح باشد.

از بچه‌ها بخواهید نام سه حیوان را بگویند. تصویر هر سه را روی تخته نقاشی کنید. (می‌توانید خودتان سه حیوان را انتخاب کنید و تصویر پرینت شده‌ی آنها را به کلاس بیاورید.) حالا موجود جدیدی نقاشی کنید که ترکیبی از این سه حیوان باشد. برای مثال حیوانی بکشید که شبیه به فیل باشد، با گردنی به بلندی زرافه و دو بال روی دوشش.

پس از این فعالیت، (حالا که بچه‌ها با این کار آشنا شدند) تصویر سه حیوان دیگر را روی تخته نقاشی کنید یا بچسبانید و از دانش‌آموزان تان بخواهید موجودی با ترکیب این‌ها خلق کند. (برای مثال: پروانه، جوجه تیغی و گاو)

از بچه‌ها بخواهید تصاویری که کشیده‌اند را به هم نشان بدهند و باهم مقایسه کنند. در آخر به کودک بگویید که برای شخصیت‌شان نام انتخاب کنند و چند جمله درباره‌اش بنویسند. این شخصیت چه خصوصیتی دارد؟ چه کارهایی را خوب انجام می‌دهد و در چه مواردی ضعف دارد؟

تمرین:

۱/ چند سوژه برای بچه‌ها تعریف کنید و از بچه‌ها بخواهید با توجه به آن یک شخصیت خیالی طراحی کنند. سوژه‌ها باید به گونه‌ای باشند که نیاز به شخصیت‌هایی با توانایی‌های متنوع داشته باشد. برای مثال:

- قصه درمورد قهرمانی است که باید به مروارید ته دریا برسد.
- داستانی درباره‌ی یک قهرمان، که می‌خواهد تنه‌ی درخت بزرگی را از وسط رودخانه بردارد.
- ماجرای قهرمانی که برای نجات دوستش باید با یک اژدها بجنگد.
- داستان موجودی که در فضا به دنبال کوه‌ی زمینی می‌گردد.

در این تمرین بچه‌ها یاد می‌گیرند برای هر سوژه، نیاز به قهرمان مشخصی دارند.

۲/ نمایش خلاق: از بچه‌ها بخواهید با استفاده از مقوا برای خودشان یک ماسک بکشند. این ماسک باید نمایانگر یک شخصیت خیالی و عجیب باشد. حالا هر کدام از بچه‌ها که تمایل دارند ماسک را جلوی صورتشان بگیرند و با تقلید صدا شخصیت خیالی را معرفی کنند و درباره‌ی زندگی اش حرف بزنند.

در مرحله‌ی بعد می‌توانید دو شخصیت خیالی (یعنی دو دانش‌آموز) را در مقابل هم قرار دهید و از آنها بخواهید با هم حرف بزنند و از هم سوال کنند.